

Primaire Nascholing van Predikanten

Cursusgids 2018A

Waarom nascholing?

Als predikant op uw eerste werkplek heeft u de laatste jaren nieuwe ervaringen, inzichten en vragen opgedaan. Dat geldt wanneer u jong bent en het predikantschap uw eerste beroep is. Het geldt ook wanneer u ouder bent en eerder reeds een ander beroep heeft uitgeoefend. De kerk geeft u middels de zogenaamde 'primaire nascholing' nu de kans op een time-out. U kunt een stap terug doen en samen met anderen nog eens nadenken over die ervaringen. De cursus is daarmee een vorm van bemoediging (*paraklesis*) van beginnende predikanten met de bedoeling dat u zich vrij en rechttop in het ambt zult kunnen bewegen en erin zult kunnen blijven groeien.

Achtergrond

Nascholing van beginnende predikanten van de Protestantse Kerk in Nederland is ontstaan in de Nederlandse Hervormde Kerk als vorm van uitgestelde opleiding. Het was gebleken dat het vruchtbaarder was om een gedeelte van de tijd van de opleiding pas te benutten, wanneer men al enige tijd aan den lijve ervaren had wat het betekent om predikant te zijn. Het hervormde model heeft in de loop der jaren zijn waarde bewezen en is daarom door de Gereformeerde Kerken in Nederland en door de Evangelisch Lutherse Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden op de triosynode van 8 november 1996 geaccepteerd als onderdeel van het traject dat ook hun predikanten voortaan zouden moeten afleggen. Naast de predikanten van de Protestantse Kerk in Nederland participeren soms ook predikanten van andere kerkgenootschappen, m.n. van de Vrije Evangelische Gemeenten. Op het moment dat u predikant werd hebt u als onderdeel van het ambt dat u gegeven is ook aanvaard, dat u deel zou gaan nemen aan de nascholingsroute. Dat geldt zowel voor gemeentepredikanten als voor predikant-geestelijk verzorgers. In de Generale Regeling voor de Permanente Educatie van de Protestantse Kerk in Nederland staat het nu zo: "Met het oog op de ontwikkeling van hun deskundigheid zijn predikanten en kerkelijk werkers gedurende de uitoefening van het ambt of de bediening binnen de Protestantse Kerk in Nederland verplicht tot het volgen van een programma van permanente educatie". De primaire nascholing is, na het mentoraat, de tweede fase in het programma van de permanente educatie.

Doelstelling

Wie nu predikant wordt, staat in het spanningsveld van het instituut dat enerzijds zoekt te overleven, plaatselijk en landelijk, en anderzijds de roeping heeft te anticiperen op een nieuwe vorm van christelijke presentie in die veranderende samenleving. Dit spanningsveld is onontkoombaar en vraagt een dubbele loyaliteit van de predikant. Tevens daagt dit spanningsveld uit tot een nieuwe, theologische creativiteit. In één zin samengevat: hoe vertaalt de *Missio Dei* (als de beweging van Gods liefde voor de wereld, een beweging waarin de kerk mag participeren) zich in de veranderde religieuze, culturele, maatschappelijke context nu? En vervolgens: hoe vertalen wij de grondwoorden van het christelijk geloof in de taal van onze seculiere tijdgenoten, hoe relateren we deze grondwoorden aan het wetenschappelijke wereldbeeld van deze tijdgenoten?

In de Primaire Nascholing van Predikanten staan ambt, beroep, persoon, en context in hun voortdurende interactie centraal, bereflecteerd vanuit de inmiddels in de beroepspraktijk opgedane ervaringen. Deze ervaringen van de professionele theoloog die, door de kerk gezonden, het ambt van predikant bekleedt, leiden tot nieuwe vragen, of het nieuw formuleren van oude vragen, tot de ervaring van deficiënties, en tot noodzakelijke ontwikkelpunten. Dit betekent dat in de PNP in principe het hele veld van het beroep en van theologische reflectie aan de orde komt.

De overkoepelende doelstelling voor de PNP luidt als volgt:

- De predikant is aan het eind van de PNP in staat de drie polen die in het predikantenbestaan te onderscheiden zijn, te weten persoon, beroep en ambt, in een leefbare balans te integreren;

- De predikant heeft ervaren dat hij of zij gegroeid is op persoonlijk en beroepsmatig gebied, zodat de eigen en gezamenlijke identiteit als predikant in de context van kerk en samenleving versterkt is.

Als het over de *persoon* gaat, gaat het over de vraag: wie ben ik eigenlijk als predikant? We moeten in dit werk leren omgaan met onszelf, onze eigen (geloofs)geschiedenis, onze sterke en zwakke kanten, onze behoeften en verlangens. Aandacht voor de eigen psychologie is nodig, juist om in het ambt goed ten dienste van anderen te kunnen staan. Daarom komt in de cursus ook de eigen persoon aan de orde.

Het *ambt* geeft antwoord op de vraag: van waar of van wie kom ik? Termen als *vocatio interna* en *vocatio externa* klinken dan. We zijn dienaar van het Woord, vertegenwoordiger van de christelijke traditie, soms zelfs van God. Het gaat hier om onze eigen existentie als door God geroepen en om een spiritualiteit die in al zijn zwakte sterk genoeg is om in dit ambt te staan.

De *functie* betreft de beroepsmatige, professionele kant van het predikantschap. De vraag is: wat moet ik doen en hoe doe ik dat dan? We kunnen hierbij bijvoorbeeld denken aan de pastorale begeleiding van depressieve mensen, time-management of het leiden van een vergadering. Het gaat in dit geval om vakkennis en training. Maar ook vragen uit de beroepsethiek spelen een rol.

De *context* waarin u werkt is allereerst die van uw persoonlijke concrete werksituatie, vervolgens die van onze kerk en van onze maatschappij. Die komen samen in het eigen dagelijks leven of in het beroepsleven, wanneer u bijvoorbeeld als predikant in een instelling werkzaam bent. Deze contexten beïnvloeden ons en stellen eisen. Niemand is een eiland. Hoe verhouden we ons als predikant tot collega's, tot de gemeente of instelling waarin we werken, tot de kerk waarin we predikant zijn en tot de maatschappij waarin wij leven? En wat doen zij met u? Ook op dit niveau is het nodig een zeker evenwicht en integratie te vinden. We vragen ons daarom gedurig af hoe de interactie is tussen de contexten waarin wij werken en leven en de invulling van het predikantschap.

Uiteraard zal hierbij de zaak waar het om gaat, ons geloven in het evangelie van God en de theologische reflectie daarop, telkens opnieuw aandacht vragen. In het kader van de cursus hebben we hierbij een praktisch- theologische insteek: we theologiseren in reflectie op de praktijken waarin we staan.

We spraken over de *integratie* van de drie polen persoon, functie en ambt in de diverse contexten waarin wij leven en werken. Met integratie bedoelen we het zoeken van een leefbare balans. Soms heel praktisch als het gaat om de verhouding van aandacht voor uzelf, eventueel het eigen gezin en uw werk. Dat betekent niet het wegnemen van de verschillen, integendeel, integratie valt vooral af te lezen aan een groeiend vermogen om gedifferentieerd te kijken, op meerdere manieren met een lastige situatie om te gaan en niet gevangen te zitten in een bepaald stramien.

De attitude die hiervoor nodig is, is die van *reflexiviteit*. We bedoelen hiermee de gewoonte om zich systematisch te bezinnen op het eigen handelen, inclusief de eigen persoon in dit handelen. Met regels en routine alleen kunnen we als predikant of geestelijk verzorger immers onvoldoende uit de voeten. Reflexiviteit heeft als gevolg dat we niet gestuurd worden door wat ons overkomt, maar door wat we zelf kiezen (bij alle beperkingen die er zijn). Dan volgen we niet, maar geven we zelf sturing, eerst aan onszelf, vervolgens aan hetgeen tot onze verantwoordelijkheden behoort.

Dit begrip 'zelfsturing' brengt met zich mee, dat dit óók in de cursus geldt. U bent hier geen leerling, noch object van onze lessen. U bent een jongere collega en subject in uw eigen leerproces. Waar u zit is de plek waar wij met u willen beginnen. Het Seminarium faciliteert en stimuleert, begeleidt en daagt uit, maar het resultaat is afhankelijk van het eigen engagement van de deelnemers. 'Zelfsturing' brengt ook met zich mee dat er veel keuzemogelijkheden in het programma zijn ingebouwd en dat er tijdens de cursus tevens steeds overleg zal zijn met vertegenwoordigers van de subgroepen. Zo proberen we zoveel mogelijk tegemoet komen aan wat een ieder en wat de groep als geheel nodig heeft.

Opzet

De cursus bestaat uit 6 x 2 dagen, plus een introductiedag. Gedurende die twee dagen verblijft u in het Seminarium. De tweedaagsen liggen ongeveer 2 maanden uit elkaar, soms iets minder, soms wat meer.

Om de doelen te kunnen bereiken bestaan er vaste onderdelen in de cursus:

- De leerbegeleidingsgroep
- De modules
- Andere activiteiten

Leerbegeleiding

Elke cursist wordt op de introductiedag ingedeeld in een leerbegeleidingsgroep (= LBG) van ca. 7 mensen met een vaste begeleidend docent. Deze LBG blijft gedurende de hele route dezelfde. In feite is zij de enige vaste subgroep gedurende de route. De begeleidend docent is tevens aanspreekpunt voor het Seminarium.

De LBG dient voor:

- Begeleiden van uw eigen leerproces
- Bespreking van de persoonlijke werkverslagen in week 1
- Bespreking van werkinbreng of casuïstiek in week 2 t/m 5
- Bespreking van de integratieverslagen in week 6
- Bijbelstudie

In week 1 komen het eigen werkverslag aan bod. Dit verslag maakt u vóór het begin van de cursus. De bedoeling is om helder te krijgen welke positie u in uw werk inneemt, welke visie op het predikantschap en de kerk daaraan ten grondslag ligt en met welke vragen u in de nascholing aan het werk wilt gaan. Tevens krijgt u een beeld van de verschillende werksituaties van uw medecursisten. Nadere informatie over het schrijven van dit werkverslag ontvangt u op de introductiedag.

In week 2 t/m 5 staan de vier beroepsrollen van intermediair, leider, pastor en voorganger centraal. In de LBG brengt u ter bespreking casuïstiek die gerelateerd is aan uw ervaringen in de beroepsrol die in de betreffende tweedaagse centraal staat. Ook is het mogelijk om casuïstiek in te brengen rondom de integratie van persoon, ambt en beroep.

In week 6 dienen de verschillende invalshoeken die in de cursus aan de orde zijn geweest te worden geïntegreerd. Centraal staat dan het vermogen om de diverse competenties en beroepsverantwoordelijkheden, en de drie dimensies van ambtsdrager, professional en privépersoon, die steeds tegelijkertijd aan de orde zijn, te integreren in eigen denken, voelen, willen en handelen. Met het oog hierop prepareert u een zgn. 'rijke casus'. Nadere richtlijnen volgen tijdens de cursus.

Logboek

Met het oog op uw eigen ontwikkelingsproces wordt u aangeraden een logboek bij te houden. Het logboek is een soort dagboek op leergebied. Hierin kunt u noteren:

- Uw leervragen: wat uw vragen zijn, wat u wilt leren, waaraan u wilt werken en hoe u dat wilt gaan doen.
- Wat u tijdens de cursusedagen wel en niet geleerd hebt.
- Wat u tussendoor geleerd hebt en met welke nieuwe vragen en inzichten u geconfronteerd bent. Het kan relevant zijn om bepaalde voorvallen uit uw pastorale werk hier te noteren.
- Elementen van zelfobservatie tijdens de cursus en tijdens uw werk: hoe merkt u dat u iets leert, bij wat soort vragen of confrontaties voel u zich zeker of onzeker, wat geeft u energie en wat put u uit etc.?

Het logboek is een goed instrument om zoveel mogelijk rendement uit de nascholing te halen. Het helpt ook bij het schrijven van uw eindevaluatie.

Modules

In de tweede t/m de vijfde tweedaagse is op de tweede dagen vijf uren beschikbaar voor modules. De modules zijn thematisch gerelateerd aan de vier beroepsrollen. Voor de modules hoeft geen inbreng te worden voorbereid, soms zal wel enig voorwerk in de vorm van te bestuderen literatuur worden gevraagd. In de cursus worden de volgende modules aangeboden:

Week 2: de predikant als intermediair

1 t/m 3 nog nader in te vullen

Week 3: de predikant als pastor

4. Psychische problematiek

5. Pastorale ethiek

6. Levensfase en levenssituatie

Week 4: de predikant als leider

7. Leiderschap in conflicten

8. Autonoom leiderschap

9. Geestelijk leiderschap

Week 5: de predikant als voorganger

10. Nieuwe vormen van eredienst

11. Homiletiek

12. Voorgaan in de eredienst

Elders in deze informatiemap vindt u meer informatie over de verschillende modules.

Spiritualiteit

De avonden van de eerste dag staan iedere tweedaagse in het teken van spiritualiteit. De eerste avond wordt muzikaal ingevuld, omdat we weten dat een lied vaak dieper reikt dan een preek. De volgende vijf avonden voeren we een voortgaand gesprek over de eigen spiritualiteit, de noodzaak en de urgentie van het onderhouden hiervan, de omgang met de eigen spirituele biografie en met de spiritualiteit van de gemeente, de omgang met de spirituele diversiteit die we in het werk tegenkomen, en de verkenning van mogelijkheden om de eigen bronnen van spiritualiteit open te houden. Voor de invulling van de avonden kiezen we een vierdeling die we ontleen aan Catherine Albanese (ed.), *American Spiritualities. A Reader*, te weten

- knowing through the body: the path of ritual ('liefhebben met geheel uw ziel')
- knowing through the heart: the path of feeling and emotion ('liefhebben met geheel uw hart')
- knowing through the will: the path of prophesy and social action ('liefhebben met geheel uw kracht')
- knowing through the mind: the path of metaphysics ('liefhebben met geheel uw verstand')

Over de nadere invulling van de avonden informeren we u verder in de aanloop naar de verschillende bijeenkomsten.

Daarnaast bereiden in de tweede t/m de vijfde tweedaagse telkens twee leden van de LBG gezamenlijk een relevant onderwerp of bijbelgedeelte voor ter bespreking op dinsdagmorgen. Tenslotte beoefenen we gezamenlijk ons geloof in de vieringen van de Maaltijd van de Heer en in de dagelijkse kapelvieringen.

Evaluatie

In de laatste tweedaagse van de nascholing wordt uw leerproces geëvalueerd. Dat gebeurt in de bespreking van de zgn. 'rijke casus', waarin u aantoot dat u uw handelen in de concrete beroepspraktijk op systematische wijze kunt relateren aan de opgedane praktijkkennis en theorie in de nascholingsroute.

Direct na het eind van de cursus schrijf u een eindevaluatie van ca. drie bladzijden. De eindevaluatie wordt individueel met de docent van uw LBG besproken in de weken na afloop van de cursus.

Een tweedaagse ziet er dan doorgaans als volgt uit:

	Morgen	Middag	Avond
Dag 1	10.00 koffie 10.30 opening in de kapel 11.00 LBG 12.30 lunch	14.00-17.00 LBG 17.30 diner	19.00 spiritualiteit 21.15 kapel
Dag 2	07.45-08.45 ontbijt 08.45 kapel 09.15 spiritualiteit in LBG 10.30 modules 12.30 lunch	14.00-17.00 modules 17.30 diner	18.30 LBG, afronding 19.15 kapel 19.30 vertrek

Wat wordt er van de deelnemers verwacht?

We zetten hier op een rijtje wat van u als cursist verwacht wordt. Sommige elementen zijn reeds genoemd, andere zijn nieuw.

Aanwezigheid

Wij gaan uit van 100% aanwezigheid. Tijdens de cursusdagen verblijft u intern in het conferentiecentrum HydePark. Dat betekent dat er dan geen tijd over is om ander werk (voor de kerk of anderszins) te verrichten. Het leiden van begrafenissen en bruiloften valt hier ook onder. De cursus is een onderdeel van het werk als predikant dat door de kerk van u verlangd wordt. Dat geldt ook voor de voorbereiding die nodig is. Het is dus zaak om 'thuis' in goed overleg met de kerkenraad of de directie, resp. het afdelingshoofd, een en ander helder af te spreken en vervanging te regelen voor onverwachte situaties.

(Het Seminarium schrijft de kerkenraden en de directies aan om hen op de hoogte te stellen en om hun medewerking te vragen. Daarnaast nodigen we de kerkenraden uit om in de beginfase van de cursus op HydePark te komen kennismaken met het werk dat we doen en een speciaal voor hen georganiseerde cursusdag mee te maken.)

Wie door ziekte (of zwangerschap) een tweedaagse moet verzuimen doet in overleg met de groepsbegeleider een vervangende opdracht (meestal moduleopdracht). De cursusleiding kan daarnaast in bepaalde situaties besluiten dat men iets ter compensatie dient te verrichten, bijv. een cursus uit het aanbod van de PAO.

Collegialiteit

We gaan ervan uit dat de een de ander als medepredikant van de kerk collegiaal aanvaardt. We gaan er ook van uit dat ieder die aan de cursus deelneemt de bereidheid heeft om zich verder te bekwamen in de eisen die het ambt stelt en zich daarvoor naar vermogen in te zetten, niet alleen ten behoeve van zichzelf, maar ook ten behoeve van de aanwezige collega's en ten behoeve van de kerk als geheel. Kortom, er wordt een houding van collegialiteit en kritische solidariteit verwacht.

Werkzaam zijn als predikant

De cursus is gerelateerd aan de werkervaringen. Dat impliceert dat u de cursus niet kunt volgen als er geen actuele werkervaringen zijn. Als men tijdens de route bijvoorbeeld door conflicten uit het werk raakt of 'regulier' werkeloos wordt, zal men daarom gewoonlijk de cursus moeten afbreken. Als zo'n situatie zich voordoet, is het belangrijk om zo spoedig mogelijk te overleggen met de cursusleiding. Wie langdurig niet kan werken wegens ziekte valt ook onder deze regeling. Neem dan contact op met de cursusleiding.

Introductiedag

De introductiedag vormt een integraal onderdeel van de cursus. Er is een kennismaking met de begeleidende docenten en met de medecursisten, de leerbegeleidingsgroepen worden samengesteld, u ontvangt de richtlijnen voor het maken van het werkverslag en de 'rijke casus', evenals een map met nadere informatie over de modules.

Vorbereiding en verwerking

Elke tweedaagse vraagt voorbereiding en brengt verwerking mee. Voor de eerste keer maakt u een werkverslag en geeft u feedback op de werkverslagen van uw groepsgenoten. De keren daarna prepareert u zich schriftelijk op het gebied van de beroepsrol die in de tweedaagse centraal staat. Er kan daarvoor tevens een leesopdracht gegeven worden. De laatste keer bereidt u een 'rijke casus' voor. Verder houdt u een logboek bij, en schrijft u een eindevaluatie. Tot slot wordt van iedereen een eenmalige bijdrage verwacht aan het gesprek over spiritualiteit in de eigen LBG.

De voorbereiding en verwerking horen bij de cursus en kunt u dus ook in werktijd verrichten. Reken per tweedaagse op gemiddeld een dag voor voorbereiding en verwerking. Voor de eerste keer kost het echter twee dagen. Omdat het in deze nascholing erom gaat in een hernieuwd leerproces te komen, is het echter moeilijk de tijd precies te kwantificeren. Tussendoor zal het ook uw aandacht vragen. Om zelf niet in tijdproblemen te komen is het daarom, nogmaals, van belang om een en ander te bespreken met uw kerkenraad of leidinggevende en daarin zowel duidelijk als soepel te zijn.

Ochtend- en avondgebeden

Tijdens de nascholing beginnen en eindigen we alle werkdagen in de kapel. Zo wordt al het harde werken, praten, denken, overleggen, omringd door momenten van lofprijzing, gebed, Schriftlezing, stilte en inkeer. Deze momenten worden geleid door tweetallen deelnemers. Het rooster, inclusief een leesrooster, vind je t.z.t. op Blackboard.

Voor deze vieringen zijn eenvoudige *Orden van dienst* opgesteld. Deze vindt u in de groene mappen in de kapel; ze staan ook op Blackboard. Het is de bedoeling dat u zich aan deze orden houdt. Ze bieden veel vrijheid, en tegelijkertijd duidelijkheid en veiligheid. De gekozen orde is niet representatief voor één bepaalde hoek van de kerk; in principe moet iedere deelnemer zichzelf er goed in kunnen vinden. De keuze van liederen, gebedsteksten, vertalingen, responsies (al dan niet) staat een ieder vrij. Vaste onderdelen zijn wel: de stilte vanaf het moment dat u de kapel binnenkomt, de brandende kaars, het Psalmgebed, de Schriftlezing met daarop volgend stilte (geen overdenking), gebeden en zegenbede.

Mocht u gegronde redenen hebben om van het leesrooster en/of de orde van dienst af te wijken, overleg daarover dan van tevoren even met één van de docenten.

Kerkorde

Voordat beginnende predikanten naar een volgende gemeente of werkplek in de kerk mogen, wordt van hen verwacht dat ze zowel het mentoraat als de nascholing aan het Seminarium hebben afgerond. Wie op bovengenoemde wijze heeft deelgenomen aan de cursus ontvangt daarom de benodigde verklaring betreffende de nascholing.

Als onverhoopt de eindtermen niet gehaald en de verklaring niet afgegeven kan worden, vindt er een gesprek plaats van (gewoonlijk) de docent van de LBG en de eindverantwoordelijke docent met de betrokken cursist om te onderzoeken wat nodig en mogelijk is. Het Seminarium beslist daarna q.q. over het vervolg. In geval van blijvend conflict staan de kerkelijke wegen voor het aantekenen van beroep open.

Staf

Drs. J.D. (Jodien) van Ark, jdvanark@pthu.nl

Dr. H.M. (Henk) van den Bosch, hmvandenbosch@pthu.nl

Dr. T.L. (Theo) Hetteema, tlhetteema@pthu.nl
Dr. E.A. (Eward) Postma, eapostma@pthu.nl
Dr. E. (Edward) van 't Slot, e.vant.slot@pthu.nl
Drs. G.F. (Trudy) Struijs, gfstruijs@pthu.nl
Dr. L.T. (Theo) Witkamp, ltwitkamp@pthu.nl

Cursusleiding: Dr. H.M. van den Bosch

Adres secretariaat:

T 088-3371750

E seminarium@pthu.nl

W www.pthu.nl, zie onder 'PAO'

Over de viering van de Maaltijd van de Heer in het seminarium

We openen en sluiten de nascholingsroutes voor predikanten met een viering van de Maaltijd van de Heer. We doen dit om de volgende redenen.

De Primaire Nascholing is geen neutrale cursus, evenmin als het Seminarium een neutrale instelling is. De predikanten komen omdat ze voorgangers zijn in dezelfde kerk. Het eerste is dan, dat we elkaar ontvangen als broeders en zusters in het lichaam van Christus. We delen in het Woord en in het gebed door tweemaal per dag naar de kapel te gaan. We delen in Hem door deel te hebben aan het Avondmaal. Wij worden getrokken in de kring van zijn leerlingen en treffen in die kring allerlei anderen aan, die soms op ons lijken en soms heel verschillend zijn. Maar het startpunt van ons geloof is dat we op Hem betrokken zijn geraakt of liever: dat Hij zich op ons allen betrokken heeft en dat wij daarop gereageerd hebben. Dat vieren we, dat overdenken we en dat maken we zichtbaar door samen te delen in de Maaltijd van de Heer. We wachten dus niet totdat iedereen elkaar is gaan (her)kennen of totdat iedereen het met de ander eens is geworden. Want het is niet onze ervaring van gemeenschap (in gevoel, theologie of formulering) die ons verenigt, maar het is de Heer die ons tot zich geroepen heeft en *communio* met ons sticht. Dat is de reden dat we elkaar op het Seminarium aantreffen en daarom willen wij in de cursus ook daar beginnen.

Om zichtbaar te maken dat de gemeenschap in het Seminarium onderdeel is van de hele kerk, zijn er altijd ambtsdragers van de protestantse gemeente Driebergen aanwezig bij de bediening van het Avondmaal. De oude reformatische gewoonte van *censura morum* speelt gedurende de hele cursus een rol, doordat wij ons steeds bezinnen op de vraag 'wat zijn we eigenlijk met elkaar aan het doen?' Voor wie dat wil is er, na zelfonderzoek, overigens gelegenheid om te 'biechten' bij een van de docenten.

We weten dat juist rondom het Avondmaal de pluraliteit van onze kerk pijnlijk zichtbaar kan worden. We willen dat niet ontkennen of negeren. Dat is een gegeven, ook in de nascholing, en het zal in onze gesprekken over spiritualiteit en samen kerk-zijn gedurende de cursus nog wel eens terugkeren. Wij willen daarom wel iedereen nodigen, maar niemand dwingen om deel te nemen. Praktisch doen we dat als volgt. We vieren de Maaltijd van de Heer staande in een kring rond de tafel. We nodigen iedereen uit om in de kring te komen, ook als iemand er voor kiest om daar brood en wijn aan zich te laten voorbijgaan. Ieder heeft de eigen vrijheid en zij in eigen geweten ten volle overtuigd. Wij willen echter niet onduidelijk zijn over ons aanvangspunt. Wij starten immers niet met een probleem, maar met de rijkdom van een gastheer die ons voorgaat.

2018A**LBG: Edward van 't Slot, Theo Hetteema, Henk van den Bosch**

21 deelnemers

Introductiedag: 20 november 2017

Kerkenradendag: 10 februari 2018

A1	29-30 januari 2018: de eigen werksituatie		
Dag 1	Opening met HA Plenaire start Start in LBG	LBG: werkverslagen	Spiritualiteit: muziek
Dag 2	BS door docenten LBG: werkverslagen	LBG: werkverslagen	LBG: afronding
A2	19-20 maart 2018: de predikant als intermediair		
Dag 3	Opening LBG	LBG: casuïstiek	Spiritualiteit
Dag 4	BS Module 1-3	Modules (vervolg)	LBG: afronding
A3	14-15 mei 2017: de predikant als pastor		
Dag 5	Opening LBG	LBG: casuïstiek	Spiritualiteit
Dag 6	BS Module 4-6	Modules (vervolg)	LBG: afronding
A4	24-25 september 2018: de predikant als leider		
Dag 7	Opening LBG	LBG: casuïstiek	Spiritualiteit
Dag 8	BS Module 7-9	Modules (vervolg)	LBG: afronding
A5	5-6 november 2018: de predikant als voorganger		
Dag 9	Opening LBG	LBG: casuïstiek	Spiritualiteit
Dag 10	BS Module 10-12	Modules (vervolg)	LBG: afronding
A6	3-4 december 2018: onze toekomst als predikant		
Dag 11	Opening LBG: rijke casuïstiek	LBG: rijke casuïstiek	Spiritualiteit
Dag 12	BS door docenten LBG: rijke casuïstiek	LBG: afronding Viering HA	
Na ca. 14 dagen individuele bespreking van eindverslag			

Aanwijzingen voor het schrijven van een werkverslag

De bedoeling van het werkverslag is om duidelijk te krijgen welke positie (welke plek) je in je gemeente, resp. werksituatie, inneemt, welke visie op het predikantschap en de kerk daaraan ten grondslag ligt en welke vragen dit voor jou oproept om tijdens de nascholing aan te werken. Deze positie concretiseer je exemplarisch aan één aspect. Hiervoor is het nodig dat je in kort bestek een zo precies en duidelijk mogelijk beeld geeft van je werk en de plek die je daarin inneemt.

Aan de hand van de volgende vragen schrijf je een werkverslag van ongeveer 3 pagina's:

1. Een **feitelijk beeld** van de gemeente/instelling waar je werkt: grootte van de gemeente, opbouw in leeftijd, opleiding, inkomen, man/vrouw, geloofstraditie, organisatiestructuur, activiteiten. Geef een typering van je gemeente/instelling: wat is kenmerkend?
2. Een beschrijving van je **concrete werk**: Welke taken heb je (liefst met percentages)? Waar liggen je prioriteiten? Waar zijn knelpunten?
3. Een **visie** op jezelf als predikant: Met welke visie en verwachtingen (met welke ambtstheologie) ben je aan het predikantschap begonnen? Welk beeld heb je nu van jezelf als predikant? Hoe verhoudt zich dat tot je verwachtingen: is het geworden wat je je ervan voorstelde, wat je hoopte, geloofde, etc.?
4. Een beoordeling/evaluatie van de eigen **praktijk**: Welke mensen, taken of dingen trekken het meest aan je? En welke positie neem je zelf hierbij in? Schenk aan één aspect dat exemplarisch is hiervoor ruimer aandacht. Geef aan welke theologische visie hieraan ten grondslag ligt.
5. Een beschrijving van je **spiritualiteit**: Waar haal je je inspiratie vandaan? Wat draagt je in moeilijke momenten? Wat is de theologische basis onder je werk?
6. Wat is voor jou het **centrale thema**: wat moet in de nascholing over jouw predikantschap per se aan de orde komen?

Aanwijzingen voor de analyse van de werkverslagen

Je kunt gewoon de rubrieken volgen en noteren wat je opvalt in wat zij/hij schrijft en in de manier waarop zij/hij dat doet. Wellicht ten overvloede: het gaat er niet om dat je elkaar beoordeelt, maar het gaat om waarneming: wat zie je gebeuren in elkaars verslagen? Het gaat hierbij om de volgende vragen:

1. Wat treft je in de beschrijving van de werksituatie?
2. Wat treft je in de beschrijving van het concrete werk?
3. Welk beeld van de predikant rijst uit het werkverslag op? Welke ambtsvisie bespeur je?
4. Wat valt je op als zij/hij de eigen praktijk beoordeelt?
5. Wat treft je in de manier waarop zij/hij over zijn/haar inspiratie schrijft?
6. Welke zijn volgens jou de dilemma's waar zij/hij voor staat?
7. Roept dit verslag nog andere vragen en/of opmerkingen bij jou op?

Probeer je analyse qua omvang beperkt te houden tot 1 pagina A4. Het is handig een kopie te maken voor jezelf met het oog op de bespreking tijdens de cursus.

Tijdpad

N.B. Houd je s.v.p. hieraan ten behoeve van elkaar.

- Je maakt het verslag en zet het op Blackboard voor de leden van je LBG én voor je begeleidend docent van het Seminarium vóór **15 januari 2018**.
- De groepsleden lezen het verslag en reageren erop door de analysevragen te beantwoorden. Je stuurt de ingevulde analysevragen naar de schrijvers van het

verslag én naar de docent van je LBG vóór **22 januari 2018**. ('Sturen' is in deze map hetzelfde als 'op Blackboard zetten'.)

- Tijdens 2018A1 bespreken we je verslag en wat de feedback jou opgeleverd heeft.

Enkele vragen ter voorbereiding van de bespreking van het werkverslag

Doel

Je hebt je verslag geschreven en feedback ontvangen van je groepsgenoten. Tijdens de eerste tweedaagse praten we daarover door. Voor iedereen is ca. 1 uur beschikbaar. Het doel van dit uur is om zo goed mogelijk op het spoor te komen wat voor jou relevant is om in deze nascholingsperiode als aandachtsveld te kiezen. In technische termen: wat is jouw leervraag of gaat jouw leerthema worden? Je eigen verslag en de feedback die je ontvangen hebt vormen het voorwerk daarvoor.

Werkwijze

Je krijgt max. 15 minuten de tijd om in te gaan op de feedback die je ontvangen hebt en wat je daarin getroffen heeft. Je kunt aanvullende informatie geven (eventueel met behulp van beeldmateriaal) en ingaan op de reacties, maar vooral is de vraag: wat heeft je geraakt en waar heb je het besef dat iemand *een voor jou relevante observatie* heeft gedaan? Het is nodig dit onderdeel voor te bereiden en er zelf sturing aan te geven. Na jouw presentatie praten we er in de LBG over door.

Toespitsing

Om nog wat preciezer te worden: je zou kunnen proberen te onderscheiden tussen een aantal factoren. Ze kunnen alle apart of tezamen van belang zijn. Onze ervaring is, dat hoe *concreter* je wordt, hoe meer je er aan kunt hebben. Vandaar de volgende vragen:

Is er een vraag of aandachtspunt waarop je stuit, die op verschillende terreinen van je werk speelt en die daarmee een rode draad vormt? Dit kan op verschillende niveaus het geval zijn:

- Je persoonlijke stijl: iets wat zich afspeelt op het gebied van jou als persoon (denken, voelen, willen)
- Je kennis en kunde: iets wat zich afspeelt op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden, ofwel de professionele kant
- Het staan in het ambt: iets wat zich afspeelt op het gebied van zending en roeping, van kerk en geloof

Het is niet noodzakelijk dat je alles al op een rijtje hebt voordat je naar Hydepark komt. Tenslotte kunnen we daarvoor elkaar juist goed gebruiken. Maar als je weet tot hoever je gekomen bent en kunt onderscheiden tussen wat je al wel en wat je nog niet ziet, is dat wel handig. In ieder geval veel plezier met je voorbereiding!

Aanwijzingen voor de voorbereiding voor A2 t/m A5

Elke keer

Ter voorbereiding op de tweedaagsen wordt gevraagd om elke keer een week voor aanvang de volgende voorbereiding en inbreng op Blackboard te zetten voor je eigen LBG-genoten:

1. een halve bladzijde over hoe je met de leerthematiek die uit de bespreking van je werkverslag in de eerste tweedaagse is voortgekomen bent omgegaan,
2. een casus ter bespreking in de LBG. Deze casus kan gaan over de thematiek die in de tweedaagse centraal staat (intermediair, pastor, leider, en voorganger), over een met je leerthematiek samenhangend thema, of over een met de centrale integratieve doelstelling van de nascholing (de integratie binnen het predikantenbestaan van persoon, beroep en ambt in een leefbare balans) samenhangend thema. Je kiest het onderwerp van je inbreng naar wat voor jou op dat moment het meest relevant is. Een instructie voor casuïstiekbeschrijving vind je op de volgende bladzijde.

Bijbelstudie

Protestantse spiritualiteit beweegt zich rond de bijbel. De bedoeling is dat je in de LBG in tweetallen jouw groepsgenoten een bijbelstudie geeft. De term 'bijbelstudie' is in ruime zin bedoeld. Je kunt je volledig concentreren op de plaats van de komma in Joh 1:3 of de koningsideologie van Ps 46, maar je kunt ook Gez 480 aan de orde stellen. Of misschien wil je ons meenemen in een preek van Meister Eckhart of op woorden van Simone Weil, maar mogelijk is een beeldmeditatie meer jouw stijl, ben je bedreven in bibliodrama of wil je iets doen met lectio divina. Dat alles en nog veel meer kunnen we ons voorstellen. Het enige is dat je dit uur benut om jouw eigen groepsgenoten mee te nemen in een vorm van omgang met de Schrift en de Schrifttraditie die volgens jou relevant is. Het uur wordt besloten met een korte evaluatie.

Instructie voor de beschrijving van een casus

Een casus betreft een concrete ervaring of situatie waarop niet routinematig gereageerd kan worden en waarin het gaat om het professionele handelen van jou als predikant. (Een situatie waarin jij geen rol speelt is dus geen casus.)

Het kan gaan over iets wat nu speelt of over iets wat reeds achter de rug is. Het mag gaan over iets wat moeilijk gaat of zelfs mislukt, maar ook geslaagde situaties lenen zich voor een casusbeschrijving. Waar het om gaat is de vraag of een situatie geïdentificeerd kan worden, dus tot een vraag kan worden die nadere analyse en reflectie vereist. Let op: een casus is dus geen probleem dat we op gaan lossen, maar een onderwerp voor reflectie en daarmee van verrijking.

Gebruik s.v.p. bij de beschrijving het volgende model:

Waarom breng je deze casus in? *Waarom* en waarin *raakt* dit probleem jou?

Beschrijf de *feitelijke situatie* (met zo min mogelijk interpretatie): Wat is het probleem volgens a. de direct betrokkene (in diens eigen bewoordingen), b. de omgeving? Beschrijf degene om wie het gaat: uiterlijk, houding, leeftijd, voorkomen. Welke personen spelen een rol, wat is hun verschillende positie, welke positie neem jijzelf als predikant hier in, welke belangen spelen er een rol?

Beschrijving van de problematiek zoals anderen (leraren, maatschappelijk werkers, doktoren bv.) die zien, *voor zover die afwijkend is*. Zonder jouw commentaar.

Beschrijving van het proces van de begeleiding: voortgang, blokkades, achteruitgang, vertrouwen, confrontatie etc. En beschrijving van het (te verwachten) uiteindelijke resultaat of van de doelstellingen en beperkingen van de begeleiding in deze casus.

Beschrijf je persoonlijk gevoel: angst, wanhoop, vertrouwen, overdrachtsgevoelens, nervositeit, spanning, verwarring, rust etc.

Analyse (interpretatie): Wat is nu eigenlijk het probleem volgens jou? Welke kanten zitten er aan het probleem? Hier kun je je eigen visie ontwikkelen.

Reflectie: wat is er nodig om het probleem aan te pakken? Je kunt hierbij denken aan de volgende aspecten:

Wat moet je weten en wat moet je kunnen?

Wat is er nodig op het relationele en communicatieve vlak?

Hoe ben je er zelf in betrokken? D.w.z. wat is er nodig om hier authentiek te kunnen zijn in relatie tot je zelfbeeld, verantwoordelijkheden en mogelijkheden, je eigen waarden en je positie als predikant in de kerk en de cultuur?

Welke theologie (theologische antropologie, pastorale theologie, theologische ethiek etc.) blijkt je *de facto* te hanteren? Wil je dat ook zo?

Hoe wil je er tijdens de driedaagse in Hydepark aan werken? Wat is je leervraag voor de bespreking?

Tot slot: geef een *titel* aan je casus. Omvang: max. 2 pagina's A4.

Aanwijzingen voor het schrijven van een 'rijke casus'

We sluiten de primaire nascholing in de zesde tweedaagse af aan de hand van de bespreking van een zgn. 'rijke casus'. In deze casus toon je aan dat je je handelen als predikant/geestelijk verzorger op systematische wijze kunt relateren aan de opgedane praktijkkennis en theorie in de nascholingsroute. Je verantwoordt je keuzes en geeft blijk van zelfreflectie op je rol als predikant. Daarmee laat je de leerwinst van de nascholing zien.

De casus wordt 'rijk' genoemd, omdat hij niet in ruwe vorm gepresenteerd wordt, maar op papier reeds een bewerking heeft ondergaan, zodat hij verrijkt is vanuit allerlei perspectieven. De vorm is de volgende.

- A. Je begint met een verslag waarin je reflecteert op de ontwikkeling van je leervragen in de hele nascholingsroute. Het gaat dus om je eigen rode draad.
- B. Kies een concrete situatie uit je predikantspraktijk waarin je handelend optreedt en beschrijf deze volgens de instructie in de cursusmap (p. 13).
- C. Verrijk de casusbeschrijving vervolgens door de beantwoording van de volgende vragen:
  1. Wat zie je jezelf doen (bekeken vanuit de verschillende polen van de integratiedriehoek ambt-persoon-beroep)? Is dit wat je wilt doen?
  2. Op welke wijze beïnvloedt de specifieke context waarin je werkt de casus en jouw handeling erin?
  3. Analyseer of en hoe de verschillende beroepsrollen aan de orde komen, en wat dat zegt over je eigen profiel als predikant
  4. Neem één van de momenten waarop je in deze casus een duidelijke keus hebt gemaakt (of had willen maken). Welke theologische motieven speelden op dat moment een rol voor jou?
  5. Welke leervraag zou je in de LBG willen bespreken?

Het werkstuk zal uiteindelijk ongeveer 1.500 tot 2.000 woorden groot zijn. Er is per persoon een uur bespreektijd in de LBG.

De leerprocesnota

De leerprocesnota

Je schrijft na afloop van de cursus een leerprocesnota en je bespreekt hem individueel met je LBG-docent. Met het oog daarop geven we hier nog enkele aanwijzingen.

Uiteraard is de vorm van je evaluatienota vrij. Het is echter niet de bedoeling dat je elk programmaonderdeel op rij af vermeldt om vervolgens aan te geven wat je daarvan geleerd hebt (geen 'notulen'). Het gaat erom dat je deze gelegenheid voor jezelf aangrijpt om te beschrijven wat jouw eigen thema's zijn geweest, wat daarmee gebeurd is onderweg en op welke wijze dat gegaan is, waar je nu staat en waarmee je verder denkt te gaan. Je beschrijft dus:

1. Je leervragen
2. Leerproces
3. Leerresultaten
4. En ook leervoornemens

Je schrijft de nota in eerste instantie als een balansopname voor jezelf.

Je kunt bij je beschrijving -om het nog wat toe te spitsen- bijvoorbeeld denken aan de volgende vragen:

1. Wat was je beginsituatie? Cf. je intakeformulier en het verslag dat je voor A1 schreef.
2. Wat betreft het leerproces een reflectie op je eigen manier van leren:
Langs welke weg ben je gegaan? Hoe is je eigen betrokkenheid en inzet geweest? Wat heb je onderweg geleerd en hoe heb je dat geleerd? Wat heeft jou gestimuleerd of geremd in het leren? Op welke manier hebben je groepsgenoten (zowel de kleine als de grote groep) bijgedragen aan jouw proces? En jij aan dat van hen? Op welke manier heb jij je verhouden tot de groep(sleden) en tot de groepsleider? Kun je op grond van deze ervaringen iets zeggen over de vraag wat jij nodig hebt om te kunnen leren?
3. Wat betreft de leerresultaten een reflectie over je eigen leerperiode:
Wat is de rode draad geweest of geworden en hoe heb je daarmee gewerkt? Kijk nog eens naar wat je ingebracht hebt, wat je leerdoelen waren en wat ermee is gebeurd. Wat heeft een en ander opgeleverd voor je houding en vaardigheden in het werk?
4. Wat betreft de leervoornemens:
Waaraan wil jij verder gaan werken, d.w.z. wat wil jij verder leren? Wat is je motivatie hiervoor? Wat heb je ervoor nodig en hoe denk je het aan te gaan pakken? In wat voor termijnen denk je hierbij?

Modules

Tijdens de vier thematische tweedaagsen in de nascholing worden telkens drie modules aangeboden waaruit je een keuze kunt maken. Hieronder volgt een korte beschrijving van de modules die langs zullen komen.

A2: de predikant als intermediair

- 1-3. In A2 bieden we drie gelijksoortige modules aan rondom de rol van de predikant als intermediair. Hoe sta jij, als representant van de geloofstraditie, op een open, verbindende en communicatieve manier in de kerk of in je instelling, en tegelijkertijd in de wereld daar omheen? Voorafgaand aan deze module neem je kennis van een door de docent gekozen kunstwerk (een film, boek, muziekstuk, etc.) en stel je je eerste observaties op schrift (ongeveer 1 pag. A4). Tijdens de module krijg je verdere achtergronden, worden er theologische verbanden gelegd, en ga je reflexief en oefenend in op de vraag hoe dergelijke bronnen of tendensen die onze tijd typeren je informeren in je rol als intermediair.

A3: de predikant als pastor

4. Psychische problematiek

Het is niet eenvoudig om een (geloofs-)gesprek te voeren met iemand die eigenlijk heel bang is, achterdochtig of onzeker. Soms gaat het om psychisch zieke mensen, soms gaat het om mensen met een fysieke of mentale handicap, soms is het gedrag van iemand zo storend, dat contact maken of onderhouden moeizaam wordt. Bij ouder wordende mensen kan er een moeilijk definieerbare fase intreden van vergeetachtig worden, dementeren, of Parkinson. Ouderdom kan gepaard gaan met depressie of levensmoe zijn. Verlies van gehoor- en gezichtsvermogen en daardoor de regie kwijt raken en achterdochtig worden. Niet meer kunnen zeggen wat je wilt zeggen, niet meer kunnen spreken. Dit alles kan een pastoraal gesprek er niet gemakkelijker op maken.

Het is natuurlijk de vraag of het om 'lastige klanten' gaat of dat het om een pastor gaat die deze mensen lastig vindt. In de training zullen we deze lastige gespreksvoering oefenen.

5. Pastorale ethiek

In deze module hebben we het over de vraag hoe je pastorale gesprekken kunt voeren met mensen die met vragen rond leven en dood bezig zijn. Het zal hierbij met name gaan om de manier waarop je kunt 'confronteren' in het kader van pastorale counseling. We zullen met het oog hierop verschillende situaties uitproberen. De module heeft daarom vooral het karakter van een training.

6. Levensfase

Voor een (relatief) jonge pastor kan het lastig zijn zich een voorstelling te maken van de diverse thema's, kansen en vragen die de oude(re) gesprekspartner bezig houden en hoe het geloof daarin een rol speelt. Het kan net zo goed gaan om een breed scala aan verlieservaringen (van werk en sociale contacten, van financiën, van vitaliteit en fysieke vermogens, maar ook van de partner), als om tijd en rust voor hernieuwde inzet of inspiratie, maar ook om geloofsvragen m.b.t. (klein-)kinderen, spiritualiteit van de ouderdom of vragen rond levenseinde, sterven en uitvaart. Daar komt bij dat de levensfase (derde of vierde) en de levenssituatie een groot verschil kunnen maken. En dat de manier waarop mensen omgaan met de kansen en vragen sterk uiteenlopen: van positieve beaming tot agressieve afkeer.

Het voeren van een geloofsgesprek met ouderen vereist daarom naast goed geïnformeerd zijn over de verschillende aspecten van de ouderdom ook een flexibel kunnen inspelen door de pastor op de individuele situatie van de gesprekspartner. In de training worden de verlegenheden van de pastor verkend en mogelijke interventies geoefend.

A4: de predikant als leider

7. Leiderschap bij spanningen

Doel van deze module is om je plek als leider in je gemeente met effect en plezier in te leren nemen, ook als het spannend wordt.

Iedere predikant geeft leiding: aan kerkdiensten, aan groepen, aan individuen en in beleidskwesties. De manier waarop je leiding geeft hangt af van je eigen stijl en wil en van de stijl en wens van de gemeente.

Als het spannend wordt, bijvoorbeeld bij het krijgen van kritiek of het ontstaan van conflicten in de kerkenraad, komt het erop aan dat je een rol kiest die bij jou en bij de gemeente past.

In deze module kijken we naar situaties waarin het op scherp staat tussen jou en anderen in de gemeente en we oefenen in handelingsalternatieven om noch jezelf, noch je gemeente kwijt te raken.

We gebruiken daarbij de verschillende omschreven stijlen van leiderschap en conflictstijlen en passen die modellen toe op de eigen casuïstiek.

8. Autonom leiderschap

Hoe kun je, in het krachtenveld van een gemeente waarin van verschillende kanten aan je wordt getrokken, trouw blijven aan jezelf? Als je loyaal bent aan anderen loop je het gevaar dat je deloyaal raakt aan jezelf, terwijl je omgekeerd ook weer niet de hele gemeente van je wilt vervreemden door een al te grote loyaliteit aan jezelf. In de module gaan we voor een antwoord op deze vraag te rade bij de systeemtheorie voor geloofsgemeenschappen van Edwin Friedman. Na een korte inleiding waarin de centrale begrippen uit zijn denken worden neergezet, gaan we naar aanleiding van eigen ervaringen van verscheurde loyaliteit en angstige aanwezigheid op zoek naar manieren om in dergelijke situaties autonoom leiding te geven.

De module beoogt enig inzicht te geven in het systemische karakter van relationele netwerken in de geloofsgemeenschap en de mogelijkheden te verkennen van vrij (zelf-gedifferentieerd) handelen en spreken binnen dit systeem.

9. Geestelijk leiderschap

Zodra we spreken over een geestelijk leider, krijgen we spontaan de rillingen, want we denken aan een Iraanse ayatollah of aan sektarisch machtsmisbruik. Als we het hebben over geestelijk leiding geven, wordt er in een beetje dominee echter een verlangen gewekt. Vanwaar deze discrepantie? Wat verlangen we en wat vrezen we? En waarin zijn dit verlangen en deze vrees gegrond?

In deze module verkennen we de mogelijkheden en de gevaren van geestelijk leiderschap. We doen dit door te zoeken naar voorbeeldfiguren, door het begrip 'geestelijk leiderschap' te verkennen en door verschillende leiderschapstheorieën te bevragen, waaronder die van 'dienend leiderschap'. We zullen bij dit alles de theologie zeker niet schuwen, integendeel, zij zal ons helpen om zowel focus te vinden als ook flexibel te zijn.

Vorbereiding: het is behulpzaam wanneer je van tevoren voor jezelf het volgende formuleert:

- wat versta ik onder geestelijk leiderschap en wat niet?
- wanneer ben ik het en wanneer niet?
- op welke manier doe ik het?
- waaraan kunnen de mensen het merken?
- hoe weet je of je echt een geestelijk leider bent?

A5: de pastor als voorganger

10. Nieuwe vormen van eredienst

Traditionele kerkdiensten met een preek en een min of meer vaste orde van dienst en ingebed in een context van continuïteit, zijn voor velen in onze culturele context niet meer de eerste, laat staan de enige lijn waarlangs mensen met geloof in

aanraking komen of aan hun geloof expressie geven. Onze culturele context daagt uit tot andere wijzen van presentie van het christelijk geloof in onze samenleving, in de vorm van andersoortige vieringen en samenkomsten. We kunnen dan drie kanten uit denken. Ten eerste ontstaan in missionaire projecten vormen van kerk: liquid church, emerging church, internet-kerk. Er ontstaat kerk, mensen zoeken in hun samenkomsten vorm te geven aan hun zoektocht in geloof en leven, en daar ontstaat liturgie. Een tweede vorm is dat de missionaire context van de bestaande gemeente vraagt dat naast de bestaande viering van de kerkdienst alternatieve vormen een plaats krijgen: stiltevieringen, Taizé-vieringen, Iona-vieringen, lofprijzingsdiensten, gespreksdiensten. In de derde plaats denken we aan experimenten als de Preek-van-de-leek, Allerzielen-alom, vieringen in relatie tot overgangsmomenten in de natuur (midzomer, midwinter, Feest van aarde en hemel), en het wijdverbreide fenomeen van de Cantate-diensten, passionen, en The Passion. De module is een combinatie van a) informatie en verkenning van ontwikkelingen en experimenten in missionaire contexten, b) (missiologische, liturgische en homiletische) theorievorming, en c) toepassing op de eigen context in de vorm van de ontwikkeling van alternatieve vormen van samenkomst.

11. **Homiletiek**

Kerk en kerkdienst zijn zeker in de protestantse traditie ondenkbaar zonder preek. Of toch niet en is de preek een hopeloos verouderd medium? Hoe honoreren we vandaag de dag de centrale positie die het Woord vanouds in de protestantse spiritualiteit inneemt? Welke functie(s) kan de (misschien anders vormgegeven) preek ook anno nu nog vervullen? Welke eisen stelt de huidige context aan de taal, aan flexibiliteit in vormen van presenteren, en aan de inhoud?

In deze module gaan we onder meer aan de hand van door de deelnemers meegenomen preken in op deze vragen. Wat doen we eigenlijk precies op de zondagmorgen, en is dat ook wat we willen doen?

12. **Liturgiek**

Als je op zondagmorgen voorgeat, gebruik je veel woorden en gebaren die je niet zelf hebt bedacht: van votum en groet, tot lezingen, gebeden (Onze Vader!) en de zegen. Daarnaast zijn er onderdelen waarin het juist aankomt op eigen vindingrijkheid: preek, gebeden, kindermoment. Hoe ga je hier na enkele jaren predikantschap mee om? Vind je er een weg mee? Zijn er dingen die beter kunnen? Het voorgaan in de voorbede krijgt in deze training aparte aandacht. Hoe gaat deze verantwoordelijkheid je af? Menig predikant heeft, tot eigen afschuw, na verloop van tijd de ervaring zichzelf te horen praten: je herkent je eigen 'riedels'. Hebben jouw gebeden wel impact? In de training leer je verschillende manieren om variatie in je gebeden aan te brengen en daarin dicht bij je dagelijkse werk te blijven. Daarnaast oefen je met het vinden van 'goede' aandacht.